

LIETUVIŲ IDENTITETO KAITA VYKSTANT EMIGRACIJAI

Ligita Šimanskienė*

*Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Vadybos katedra
Minijos 153, LT-93185 Klaipėda
Telefonas (8 46) 39 86 66
El.paštas: ligita_simanskiene@yahoo.com*

Jurgita Paužuolienė**

*Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Vadybos katedra
Minijos 153, LT-93185 Klaipėda
Telefonas (8 46) 39 86 66
El.paštas: j.pauzuoliene@gmail.com*

Anotacija. Straipsnyje analizuojamas lietuvių tautinis identitetas, identiteto ir migracijos sąsajos, identiteto kaita vykstant emigracijai. Tautinio identiteto klausimas yra svarbus ne tik emigracijoje esantiems žmonėms, jis svarbus ir gimtinėje gyvenantiems, todėl tai tampa aktualia mokslinė problema, nebeapsiribojančia viena mokslų kryptimi. Atliktas kiekybinis tyrimas, apklausiant lietuvius, gyvenančius Lietuvoje ir užsienyje, kurio metu tirta identiteto kaita. Tyrimu nustatyta, kad tautinis identitetas kinta emigravus: kinta kalba, tradicijos, sustiprinamas negatyvus požiūris apie Lietuvą, kinta požiūris į šeimą, draugus.

Pagrindinės sąvokos: emigracija, identitetas, tautiškumas, lietuviai, kaita.

ĮVADAS

Tautinį identitetą skirtingose kultūrose bei Lietuvoje analizuoja tiek Lietuvos, tiek užsienio mokslininkai: Munck V.C. (2007); Deaux K. (2001); Castells M. (2006); Čiburinskas V. (2008) Taljūnaitė M. (2006); Kuznecovienė J. (2008); Krūkauskienė E. (1996); Žiliūkaitė R. (2007) ir kt. akcentuodami tam tikrus bruožus (savybes) būdingus atskiroms kultūroms.

Tautiškumo samprata Lietuvoje buvo aktuali ir lietuvių tautinio atgimimo metu. Tačiau skirtingose epochose kito identiteto istorinė ir kultūrinė specifika. Šiuo metu viena aktualesnių problemų – migracija, kuri keičia tam tikras tautos vertybes, papročius, tradicijas ir kalbą. Tautiškumas yra tai, kas sieja vienos tautos žmones, o ne kas juos skiria. Tačiau individai, kurie emigruoja susiduria su nauja kultūra, mokosi šios kultūros ir kalbos, pamažu pamiršdami pagrindines savo tautos vertybes, papročius. Šiame straipsnyje keliamas probleminis klausimas: kaip emigracija keičia lietuvių identitetą? Ir apskritai, ar iš Nors tyrimų emigracijos ir tapatybės kismo tematika esama, tačiau emigracijos mastai nemažėja. Todėl tampa ypač aktualus lietuviškos tapatybės klausimas. Tai svarbi mokslinė problema,

siekiant įvertinti jausmus ten (emigracijoje) ir čia (Lietuvoje) gyvenančių lietuvių tapatybę. Nes tai tampa esminiu tautos gyvybės palaikymo klausimu.

Tyrimo **tikslas** – ištirti lietuvių identiteto kaitą vykstant emigracijai.

Tyrimo **objektas**- Lietuvos gyventojų identitetas.

Tyrimo **metodai**. Mokslinės literatūros analizė, kiekybinis metodas anketinė apklausa, vertinant Lietuvių identiteto kaitą, gautų duomenų analizė naudojant SPSS programą.

LIETUVIŲ TAUTINIO IDENTITETO TEORINĖS IŽVALGOS

Identiteto terminas yra gan plačiai naudojamas, todėl gali reikšti visiškai skirtingus dalykus skirtingiems žmonėms (Deaux, K. 2001). Identitetas- tai nuolatinis ribų braižymas apsiribojant ir kartu atsiribojant per tam tikrus identifikavimosi žymenis, matmenis, simbolius, t.y. per įvairiausias mentaliteto, laikysenos ir jausenos kodus (Čiubrinskas V., 2008).

Munck V.C (2007) teigimu, akivaizdu, kad šalyse, kuriose yra labiausiai homogeniškos kultūros yra labai daug reikšmingų skirtumų tarp kultūros narių asmenybės, vertybių, įsitikinimų bei praktikos. Terminas tautinis identitetas reiškia, tam tikras bendras svarbiausias savybes (bruožus), kurių daugiausiai turi tam tikros tautos atstovai, kas būtent ir išskiria juos iš kitų tautų. Analizuojama tapatybė, negali būti suprantama ir aiškinama kaip pastovi, nekintanti realybė. Tiek etninė, tiek tautinė tapatybės nėra statiškos ir fiksuotos. Jų turinys, raiškos bei pa(si)-tvirtinimo formos nuolat transformuojasi(mos), keičiamos, sukuriamos, pritaikomos prie naujai atsiradusių grupės poreikių ar interesų (Akstinavičiūtė I., Petraitytė D. 2007). Tautinis identitetas dinamiškas, multidimensinis konstruktas, kuris formuojasi ir funkcionuoja pagal tam tikrus socialinius-psichologinius dėsnius ir atlieka tam tikras funkcijas (Taljūnaitė M. 2006). Tautinį identitetą formuoja tautinė savimonė ir, atvirkščiai, tautinis identitetas sudaro tautinės savimonės turinį. Subrendęs ir įsisąmoninęs savąją priklausomybę vienai ar kitai tautai, individas perima tos tautos amžiais puoselėtas vertybes, tradicijas, papročius, simbolių sistemą ir istorinę patirtį, požiūrius, normas ir kt. Tautinio identiteto sistemą suprantame kaip nuolatos kintantį savo turiniu reiškinį, įtakojamą laiko ir socialinių, ekonominių, politinių bei kultūrinių pokyčių (Taljūnaitė M. 2006 cituoja Liubinienę 1998). Paulauskas K. (2010) pažymėjo, kad tautos tapatybė neturi būti įtvirtinama kaip amžina, tikra ir nekintama. Bandytas kurti išskirtinį nacionalinį tautos tapatybės naratyvą reiškia dirbtinę vis naujų „kitokių kaip mes“ paiešką, o tai gali sukelti bereikalingų įtampų. Tautinė savimonė skatina tiek asmens sutapimą su grupe, tiek išskyrimą iš jos.

Apmąstytas prisiskyrimas tautiniam bendrumui, reikalauja aiškiau suvokti savo, kaip atskiro kolektyvo nario vietą (Subačius, 1999). Kad tapatumas nėra uždara substancija, jis yra atviras ir imlus įvairiems (istoriniams, geografiniams, kultūriniais) poveikiams iš išorės, teigia ir Asakavičiūtė V. (2007). Etninė tapatybė yra ir faktas, ir vertybė, nes etnocentriškas elgesys atitinka natūralius žmogaus polinkius (Statkus N. 2004). „Globalizuodama“ tarpvalstybinę jėgų balansą ir nacionalistinės inteligentijos ekonomines bei statuso varžybas, pasaulinė valstybių sistema didina nacionalistinę įtampą, paversdama tautinius sentimentus ir nacionalistinius idealus (Smith A.D., 1995). Autorius pabrėžia, kad negalima supriešinti internacionalizmo su nacionalizmu. Manome, kad žmonės turi turėti galimybę išreikšti savo tautinę tapatybę, aišku jeigu jie to nori. Taigi Smith A.D. (1995) daro išvadą, kad pats mėginimas išrauti nacionalizmą padeda jam toliau klestėti ir skatina jį periodiškai iškilti.

Taigi pagrįstai kyla klausimas: kokie yra lietuviškumo bruožai? Trinkūnienė I. (2002) atskleidė, kad svarbiausi lietuviškumo bruožai yra susiję su tradicine kultūra ir jos apraiškomis: kalba, tradicijomis, akcentuojama meilė tėvynei, patriotizmo jausmas. Norvilas A. (2012) akcentavo, kad kalba nesiriboja vien žodiniaisiais ryšiais, o išreiškia patį gyvenimą, apimdama žmonių interesus, lūkesčius ir gausų jausmų sluoksnį. Kalbą, kaip esminį tapatybės vardiklį įvardijo ir Castells M. (2006) bei Balčius J. (2005), pabrėždamas, kad tik vartodami gimtąją protėvių kalbą, mes tampame lietuviais. Akstinavičiūtė I. ir Petraitytė D. (2007) ištyrė, kad būdingiausi lietuviams bruožai yra: pavydas, darbštumas, vaišingumas/svetingumas. Vveinhardt J., Žukauskas R. (2010) išskiria lietuvių tautai būdingus bruožus: jausmų, emocionalumo persvara, palyginti su proto, išminties pozicijomis; daugelio žmonių dezadaptacinis sindromas; spartėjantis ir civilizuotumui neadekvatus tautinės savimonės ir autentiškumo nuvertėjimas. Čiburienės J., Guščinskienės J. (2007) teigimu Lietuvos kultūrinės vertybės yra: individualizmas, didelė galios distancija, stiprus neapibrėžtumo vengimas. Taip pat lietuviai linkę identifikuotis su valstybe kaip pilietine visuomene (Taljūnaitė, 2006).

EMIGRACIJA, KAIP TAUTIŠKUMO KISMO PRIEŽASTIS

Katalienė K. (2006) akcentuoja migraciją, kaip vieną iš priežasčių, keičiančių lietuvių tautą. Autorė teigia, kad tautiniu požiūriu dauguma emigrantų, kaip lietuvių tautai jau yra prarasti. Tautinę kultūrą ir tautinį mentalitetą formuoja tautinė individualybė, nuolat kintanti ir atsinaujinanti. Emigrantai, nenorėdami išsiskirti, mėgina pritapti prie naujų etninių bendruomenių ir svetimų kultūrų. Norvilas A. (2012), analizuodamas savo atliktus ir kitų

autorių tyrimus, pastebėjo, kad JAV lėčiau prarandama gimtoji kalba emigravus, negu Europoje. Tai paaiškinama tuo, kad JAV dėl istorinių priežasčių yra ir sudurtinė tapatybė (Amerikos lietuvis), kai tuo tarpu, pvz. Vokietijoje esi arba vokiečių, arba svetimtautis. Todėl šiuo atveju žmonės stengiasi kiek įmanoma greičiau prisiderinti prie vietos papročių ir išmokti tos šalies kalbą. Tačiau esama teiginių, kad kuo stipriau suvokiama sava tapatybė, tuo stipriau suvokiama svetimtautis, ir atvirkščiai (Kundrotas M., 2009). Manome, kad žmonės, kurie gilina tapatybę, savimonės klausimus, kitaip vertina ir kitus, juos geriau supranta ir priskiria tam tikroms grupėms. Tuo tarpu ir Kuznecovienė J. (2008b) tyrimu nustatė, kad dauguma respondentų nutautėjimą pirmiausia sieja su kalbos pamiršimu, pilietybės atsisakymu, nepagarbiu kalbėjimu apie Lietuvą, nelietuvišku vaikų auklėjimu ir abejingumu įvykiams Lietuvoje. Pats emigravimo faktas dažniausiai nėra siejamas su nutautėjimu, jis tokiu tampa, kai laisva valia siekiama asimiliuotis su kita tauta. Tačiau esama Lietuvoje ir emigrantams nepalankių sprendimų, pvz. įstatymas dėl dvigubos pilietybės, todėl gal ir galima pritarti minčiai, kad Lietuvoje puoselėjama savita tautinės izoliacijos pozicija. Kaip pastebėjo Repšienė R. (2007) išeivių situacija yra sudėtinga ir dirbtinai komplikuojama. Autorė kelia klausimą, ar teisės dalykai gali sąlygoti tapatybę ir jos puoselėjimą. Manome, kad tai vis tik turi įtakos nutautėjimui, bent jau prie puoselėjimo tikrai neprisideda. Kripienė I. (2011) tyrimu nustatė, kad patys emigrantai kartais teigia, kad lietuviai yra uždari, ir bendrauja tarpusavyje ne kiek norėdami išsaugoti lietuviškumą, kiek bijodami įsilieti į kitą kultūrą. Tuo tarpu Daukšas D. (2011) pastebėjo, kad Lietuvos pilietybė labiau suvokiama ne kaip praktinė būtinybė, o kaip emocinis ryšys su Lietuva. Kraimer M.I., Shaffer M.A., Harrison D.A., Ren H. (2012) analizavo tapatumo kitimo klausimus, keičiant šalis. Autoriai nustatė, kad ilgalaikė darbo patirtis kitose šalyse keičia žmogaus tapatumą su gimtine. Anteby M., Molnar V. (2012) nustatė, kad tapatinimasis su organizacija gali būti stipresnis, negu su nacionaline šalimi. Tai reiškia, kad dirbdami nacionalinėje organizacijoje darbuotojai labiau didžiuojasi ir savo šalimi, tačiau gali būti ir taip, kad dirbdami tarptautinėje organizacijoje labiau tapatinamiesi su šio tipo organizacija, labiau tapatiniesi ne su gimtąja šalimi, o su motinine-tarptautine organizacija. Viena vertus darbas tarptautinėse organizacijose suteikia galimybių labiau pažinti kitas kultūras, išmokti naujų darbo metodų, kita vertus- tai diegiamos naujos, kitos kultūros vertybės, kurios gali prieštarauti vyraujančioms nacionalinėms vertybėms, o tai iššaukia konfliktą.

Esama minčių, kad globalizacija yra pavojinga mažoms ir ekonomiškai silpnoms tautoms. Jos negali konkuruoti, nepajėgia, o gal dar ir nesugeba atsilaikyti prieš ekonomiškai

ir politiškai stiprias valstybes. Turime pripažinti, kad emigracija yra tam tikrų procesų, vykstančių mūsų politiniame ir ekonominiame gyvenime pasekmė (Katalienė K. 2006). Schulze H. (2009) analizavo migracijos procesus tarpkultūriniu aspektu, įvertinant su kokiomis problemomis susiduria atvykęs žmogus į naują šalį. Kaip teigia autorius, daugiausia kliūčių adaptacijai turi kultūriniai skirtumai, kitokios šalies tradicijos, taip pat tenkantis emocinis krūvis ir lūkesčiai tiek paties atvykusiojo, tiek artimųjų į naują- sėkmingesnę ateitį kitoje šalyje. Panašių įžvalgų pateikė ir Tereškinas A. (2011), analizuodamas užsienio spaudoje pateiktus straipsnius apie imigrantus. Reiktų pažymėti, kad imigrantu galima pavadinti individą, kuris susiduria su nauja kultūra, mokosi šios kultūros bei kalbos (Bash L. ir Glick Schiller N., 2005). Taip žmogus įsisavina kitos kultūros vertybes, nuostatas, tradicijas jas palaipsniui priima kaip savo.

Norvilas A. (2012) ištyrė, kad lietuvių tapatybė emigracijoje susideda iš išorinių ir vidinių bruožų. Išoriniai bruožai: kilmė, gyvenimo būdas ir kalba, jie visi trys palaiko tautinę savimonę. Vidiniai tautybės išgyvenimai apima: artumo saviems jautimą, angažavimąsi kilniems tikslams, savos tautybės, kaip vertybės, išgyvenimą. Tuo tarpu Kuznecovienė J. (2008a) tyrimu nustatė, kad dominuoja trys lietuvių tautinės tapatybės tipai- pilietinis/etnis, pilietinis/kilmės/inkultūracinis ir kilmės/ inkultūracinis (paminėdama, kad emociniai-religiniai bruožai nėra labai svarbūs tirtiems lietuviams).

Įvertinus anksčiau išsakytas mintis, atlikome tyrimą, siekdamas nustatyti tautinio identiteto kismą, norėdamos palyginti kitų autorių panašias įžvalgas analizuojamu klausimu.

TYRIMO REZULTATAI

Atliktas kiekybinis tyrimas, taikant anketinės apklausos metodą. Tyrimo duomenys rinkti nuo 2012 m. lapkričio mėn. iki 2013 m. vasario mėn. Tyrimui respondentai atrinkti taikant netikimybinės atrankos metodą, patogumo atranką. Sudarytas klausimynas buvo patalpintas svetainėje www.apklausa.lt. Duomenys surinkti iš Lietuvoje (63,3 proc.) ir užsienyje (47,7 proc.) (JAV; Didžiosios Britanijos; Suomijos; Portugalijos; Malaizijos; Norvegijos bei Švedijos) gyvenančių lietuvių. Tyrimu aiškintasi kaip keičiasi lietuvių identitetas, vykstant migracijai. Apklausoje dalyvavo 532 respondentai, iš jų 43,3 proc. vyrų bei 55,7 proc. moterų. Daugiausiai apklausoje dalyvavusių yra nuo 21 iki 30 metų (41,5 proc.), nuo 31 iki 40 (19,5 proc.), nuo 41 iki 50 metų (22,3 proc.), nuo 51 iki 60 metų (10,6 proc.), mažiausiai virš 61 metų (2,8 proc.). Net 83,0 proc. apklausoje dalyvavusių respondentų turi aukštąjį išsimokslinimą. Gauti duomenys apdoroti SPSS (*Statistical Package*

for the Social Sciences) programa (17.1 versija). Duomenims analizuoti pasirinkta aprašomoji statistika (procentai, vidurkiai). Vidurkių palyginimui pasirinkta dispersinė analizė, taikytas AVOVA testas. ANOVOS testas, parodo kintamųjų tarpusavio ryšį, t.y. ar kintamieji yra statistiškai susiję ir daro įtaką vienas kitam: jei reikšmingumo lygmuo $p \leq 0,05$, tai kintamieji įtakoja vienas kitą, jei $p > 0,05$ – ne. Aiškinantis statistinį vidurkių reikšmingumo skirtumą tiems teiginiams, kuriems egzistuoja statistinė sąsaja, analizuojamas ANOVOS testo *Turkey* kriterijus.

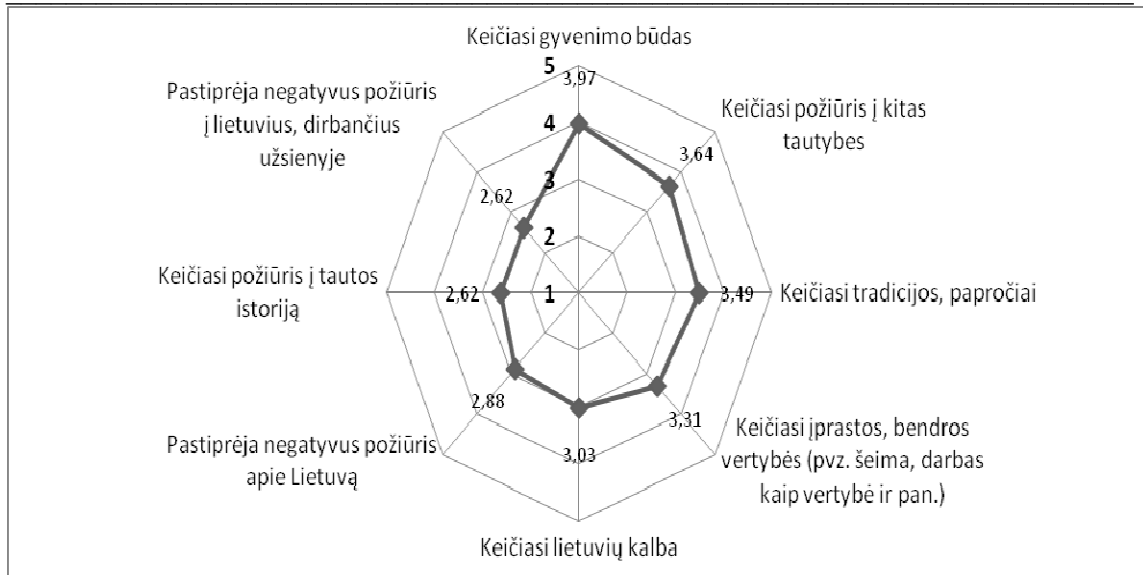
Klausimyno skalės vidiniam nuoseklumui įvertinti dažniausiai yra naudojamas Cronbacho alfa (*Cronbach's alpha*) koeficientas, kuris, remiasi pavienių klausimų, sudarančių klausimyną, koreliacija ir įvertina, ar visi skalės klausimai pakankamai atspindi tiriamąjį dydį bei leidžia patikslinti reikiamų klausimų skaičių skalėje (Pukėnas, 2009, Pakalniškienė V. 2012). 1 lentelėje pateikta Cronbacho alfa koeficiento reikšmė, kuri tinkamai ir kokybiškai sudarytam klausimynui turėtų būti didesnė už 0,7 (kai kurių autorių teigimu 0,6). Šiuo atveju analizuojant klausimyno skalės (kaip migracija įtakoja lietuvišką identitetą) vidinį nuoseklumą gauta, kad *cronbacho alfa koeficientas* yra 0,8799. Tai reiškia, kad skalė sudaryta tinkamai.

1 lentelė. Klausimyno skalės vidinio nuoseklumo vertinimas

Cronbacho alfa koeficientas	Standartizuotų duomenų cronbacho alfa koeficientas	Skalės klausimų skaičius
0,8799	0,8867	8

Spearman-Brown'o padidinto patikimumo koeficientas įvardintas kaip *standartizuotų duomenų cronbacho alfa koeficientas*. Kaip matyti 1 lentelėje, jo reikšmė artima Cronbacho alfa koeficiento reikšmei yra lygi 0,8867, kas reiškia, kad atsakymų į atskirus klausimus dispersijos yra panašios.

Respondentams buvo pateikta teiginių grupė, kur prašoma įvertinti kaip migracija įtakoja lietuvišką identitetą, 1 reiškia visišką nepritarimą pateiktam teiginiui, 5 – visišką pritarimą. Analizuojami atsakymų vidurkiai. Analizuojant pateiktą 1 paveikslą matyti, kad daugumos manymu migracija įtakoja lietuvišką identitetą, nes keičiasi gyvenimo būdas (vidurkis 3,97). Dauguma sutinka, kad migracija keičia požiūrį į tradicijas, papročius (vidurkis 3,49); keičia požiūrį į kitas tautybes (vidurkis 3,64).

1 pav. Respondentų nuomonė, kaip migracija įtakoja lietuvišką identitetą (vidurkiai)

Respondentų manymu, mažiausiai lietuvišką identitetą įtakoja požiūris į tautos istoriją (vidurkis 2,62). Taip pat dauguma nepritaria, arba tik dalinai pritaria, kad pastiprėja negatyvus požiūris į lietuvius, dirbančius užsienyje (vidurkis 2,62); pastiprėja negatyvus požiūris apie Lietuvą (vidurkis 2,88). Ir iš dalies yra pritariama teiginiui, kad keičiasi lietuvių kalba (vidurkis 3,03). Beje Norvilas A. (2012) pastebėjo, kad net tos pačios tautos žmonės gali tapti vieni kitiems svetimi, kai dalis jų praranda savo kalbą. Galima teigti, kad migracija neigiamai veikia tautos identitetą, kas sąlygoja tam tikrų vertybių, papročių bei tradicijų praradimą arba jų keitimąsi. Nacionalinių švenčių šventimas bei įvairios tautinės tradicijos, kada žmonės išgyvena stiprų jausminį priklausomumą tam tikrai bendruomenei, neabejotinai sukelia patriotinius jausmus, kuriuos užaštrina vartojami tautiniai, valstybiniai simboliai. Emigravus į kitas šalis, tokie simboliai nuvertėja, nes stengiamasi pritapti prie kitos kultūros, todėl yra perimamos tos kultūros tradicijos, papročiai. Todėl dalis emigrantų mano, kad kalbos išsaugojimas yra tėvų pareiga, patiems kalbant lietuviškai ir taip rodant pavyzdį (Liubiniene N. 2011). Kuznecovienė J. (2007) atlikusi tyrimą, išskyrė svarbiausius nutautėjimo požymius, tai būtų: kalbos pamiršimas, pilietybės atsisakymas, nepagarbus kalbėjimas apie Lietuvą, nelietuviškas vaikų auklėjimas, abejingumas tam, kas vyksta Lietuvoje, lietuviškų papročių nesilaikymas ir nacionalinių švenčių nešventimas. Atlikus klasterinę analizę, padaryta išvada, kad dauguma respondentų nutautėjimą sieja su emigracija bei jos pasekmėmis, konkrečiai savo kultūrinio specifiškumo atsisakymu, asimiliacija.

2 lentelė. Anovos testas. Migracijos įtaka lietuviškam identitetui, siejant su šalimi

Teiginiai	p reikšmė
Keičiasi lietuvių kalba	,000
Keičiasi gyvenimo būdas	,000
Keičiasi tradicijos, papročiai	,000
Keičiasi įprastos, bendros vertybės (pvz. šeima, darbas kaip vertybė, draugai keičiami į kitos tautos)	,001
Keičiasi požiūris į tautos istoriją	,524
Keičiasi požiūris į tradicinę (krikščioniškąją) religiją	,000
Keičiasi požiūris į kitas tautybes	,000
Pastiprėja negatyvus požiūris apie Lietuvą	,000
Pastiprėja negatyvus požiūris į lietuvius, dirbančius užsienyje	,001

Aiškinantis statistinį vidurkių reikšmingumo skirtumą buvo atliktas ANOVOS testo Turkey kriterijus. Gauta, kad respondentai, gyvenantys Lietuvoje daugiau yra linkę sutikti, kad emigracija keičia lietuvių kalbą, gyvenimo būdą, tradicijas, papročius, keičia požiūrį į tradicinę religiją bei stiprina negatyvų požiūrį į lietuvius, dirbančius užsienyje. Tuo tarpu respondentai, gyvenantys užsienyje labiau buvo linkę sutikti, kad emigracija keičia įprastas vertybes, kaip šeimą, draugus ir pan.; keičia požiūrį į kitas tautybes bei sustiprina negatyvų požiūrį į Lietuvą.

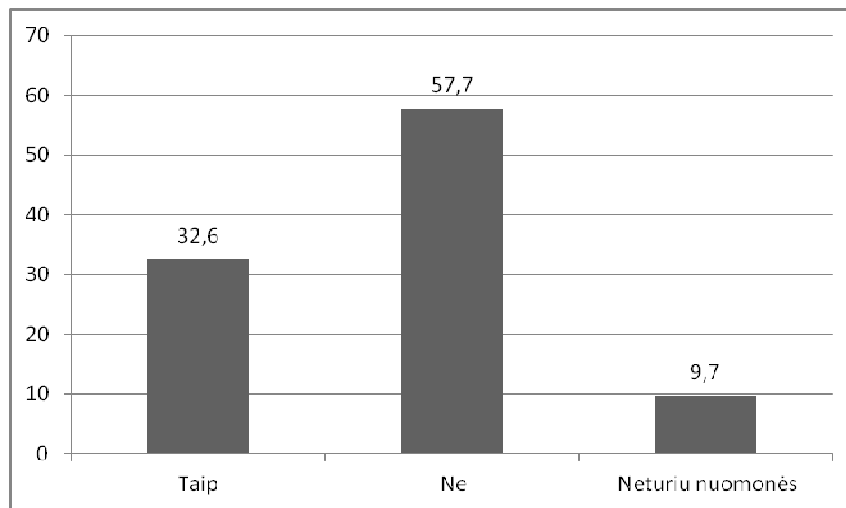
3 lentelė. Lietuviško emigracijos pasekmių ir identiteto kaitos Spearmeno koreliacija

EMIGRACIJOS PASEKMĖS	IDENTITETO KAITA	Mažesnė konkurencija vietinėje darbo rinkoje	Atsiranda pilietybės problema (pvz. gimus vaikui užsienyje)	Sumažėjęs patriotiškumo jausmas	Išaugęs šeimų skyrėbų skaičius	Keičiasi lietuviškos tradicijos, papročiai	Menkavertiškumo jausmas dėl šalies nesaugumo („visi“ išvyksta)	Dingsta atsakomybė už artimus žmones
Keičiasi lietuvių kalba		-,022	,078	,099	,339(**)	,318(**)	,056	,225(**)
Keičiasi gyvenimo būdas		,020	,201(**)	,107(*)	,322(**)	,171(**)	,010	,210(**)
Keičiasi tradicijos, papročiai		-,040	,204(**)	,272(**)	,352(**)	,546(**)	,161(**)	,191(**)
Keičiasi įprastos, bendros vertybės (pvz. šeima, darbas kaip vertybė, draugai keičiami į kitos tautos)		,009	,202(**)	,308(**)	,298(**)	,243(**)	,222(**)	,232(**)
Keičiasi požiūris į tautos istoriją		,047	,184(**)	,181(**)	,158(**)	,204(**)	,198(**)	,255(**)
Keičiasi požiūris į tradicinę (krikščioniškąją) religiją		-,025	,329(**)	,205(**)	,209(**)	,313(**)	,176(**)	,180(**)
Keičiasi požiūris į kitas tautybes		-,030	,188(**)	-,013	,096	,114(*)	,075	-,060
Pastiprėja negatyvus požiūris apie Lietuvą		,073	,163(**)	,201(**)	,089	,061	,214(**)	,121(*)
Pastiprėja negatyvus požiūris į lietuvius, dirbančius užsienyje		,127(*)	,112(*)	,130(*)	,091	,085	-,016	,081

* koreliacija reikšminga nuo 0.05.

** koreliacija reikšminga nuo 0.01.

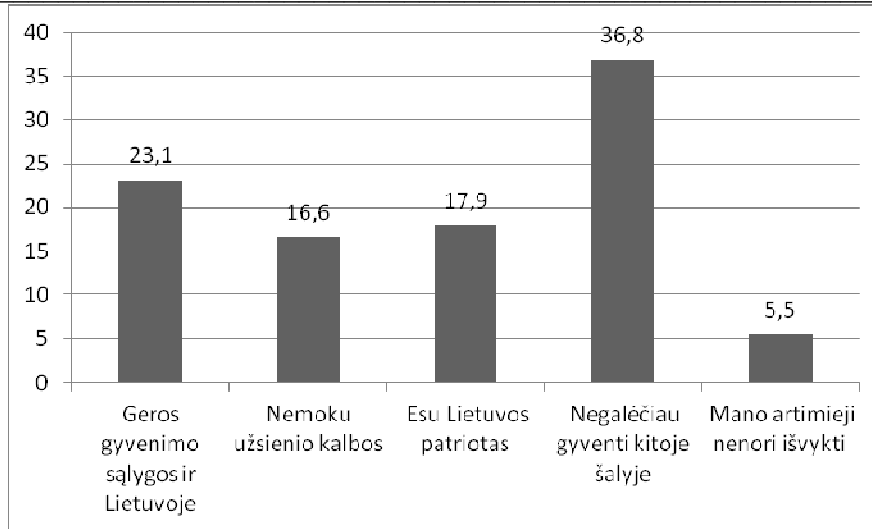
Atlikta Spearmano koreliacija (3 lentelė), tiriant, kaip emigracijos pasekmės koreliuoja su identiteto kaita. Lentelėje pateikti duomenys, kuriuose matyti, kad viena iš emigracijos pasekmių - atsirandanti pilietybės problema stipriausiai koreliuoja su identiteto kaitą atspindinčiais teiginiais, kaip: keičiasi požiūris į tradicinę religiją (0,329); keičiasi gyvenimo būdas (0,201); keičiasi tradicijos, papročiai (0,204); keičiasi įprastos bendros vertybės (0,202). Sumažėjęs patriotiškumo jausmas stipriausiai koreliuoja su teiginiais: keičiasi tradicijos, papročiai (0,272); keičiasi įprastos bendros vertybės (0,308). Išaugęs šeimų skyrų skaičius turi įtakos lietuvių kalbai (0,339); gyvenimo būdui (0,322); tradicijoms ir papročiams (0,352), įprastoms vertybėms (0,298). Nustatyta priklausomybė, kad, kai dingsta atsakomybė už artimus žmones koreliuoja su lietuvių kalbos keitimusi (0,225), gyvenimo būdu (0,210), tradicijomis, papročiais (0,191), įprastomis bendromis vertybėmis (0,232), požiūriu į tautos istoriją (0,255).

2 pav. Respondentų noras gyventi ir dirbti užsienyje (procentais).

Respondentų buvo teirautasi, ar jie norėtų dirbti ir gyventi užsienyje. Gauti rezultatai pateikti 2 paveiksle. Kaip matyti, 57,7 proc. apklaustųjų vis dėl to nenorėtų gyventi ir dirbti užsienyje, 32,6 proc. norėtų ir 9,7 proc. neturi nuomonės šiuo klausimu.

Galima teigti, kad nepaisant didelių emigracijos srautų, yra lietuvių, kurie nenorėtų gyventi užsienyje. Respondentų, kurie pasirinko, jog nenorėtų gyventi ir dirbti užsienyje buvo prašoma nurodyti, kokios priežastys tai įtakoja. Pateiktame 3 paveiksle matyti, kad kaip pagrindinę priežastį apklaustieji įvardino, jog negalėtų gyventi ir dirbti kitoje šalyje (36,8 proc.), 23,1 proc. apklaustųjų teigia, kad geros gyvenimo sąlygos ir Lietuvoje, 17,9 proc. save laiko Lietuvos patriotais; 16,6 proc. nenorėtų gyventi užsienyje, nes nemoka užsienio kalbos ir 5,5 proc. nesirinktų gyventi užsienyje, nes artimieji nenori išvykti.

3 pav. Priežastys, dėl ko nenorima gyventi ir dirbti užsienyje (procentais).

Apibendrinant tyrimo duomenis, matome, kad tiek Lietuvoje, tiek užsienyje gyvenantys lietuviai teigia, kad kinta tautiškumo samprata, kaip kinta ir tapatybė. Tokiu atveju galima konstatuoti, kad tik nuo konkrečių tautiečių sąmoningumo, savimonės priklauso, kiek jie norės jaustis ir būti lietuviais.

IŠVADOS

Tautinio identiteto klausimai nėra tokie paprasti, kaip gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Viena vertus, kiekvienas iš mūsų atstovauja tam tikrą tautybę, todėl manoma, kad tokiu atveju yra lengva laikytis tik tos tautos tradicijų, vadovautis nustovėjusiais papročiais, kalbėti tos tautos kalba. Tačiau kiekvienas iš mūsų yra ir individualybė, kuriam vieni papročiai atrodo seni ir niekam tinkami, kitam kaip tik sukelia pasididžiavimo jausmus. Taigi analizuojant tautinės tapatybės klausimus, net analizuojant konkrečios šalies tautinį tapatumą, galima susidurti su tam tikru nevienalytiškumu, o kai jau bandoma analizuoti tautinį tapatumą emigracijoje- skirtingų vertinimų atsiranda kur kas daugiau. Bet kuriuo atveju, tautinės savimonės ir tautinio tapatumo klausimai yra ypač aktualūs tiek gimtojoje šalyje, tiek juolab emigracijoje.

Atlikto tyrimo metu nustatėme, kad respondentai ne tik kad nerimauja dėl kintančios emigracijoje tautinės tapatybės, jie nurodo ir kryptis, kuriose šie kitimai akivaizdžiausi. Lietuvoje gyvenantys respondentai baiminasi, kad keičiasi lietuvių kalba, gyvenimo būdas, tradicijos, papročiai, keičiasi požiūris į tradicinę religiją bei stiprina negatyvų požiūrį į lietuvius, dirbančius užsienyje. Tuo tarpu respondentai, gyvenantys emigracijoje labiau buvo linkę sutikti, kad emigracija keičia įprastas vertybes, kaip šeimą, draugus; keičia požiūrį į

kitas tautybes bei sustiprina negatyvų požiūrį į Lietuvą. Taigi matome, kad šiuo atveju yra lyg emigrantų ir vietinių susipriešinimas. To mūsų mažai tautai išties nereikėtų. Didžioji dalis respondentų teigia, kad nenori gyventi užsienyje, ir dėl kalbos nemokėjimo, ir patriotiškumo, kitokių gyvenimo sąlygų, svetimos kultūrinės aplinkos bei kitų priežasčių. Tačiau gan nemažas apklaustųjų skaičius, vis tik norėtų gyventi užsienyje, kas verčia šiek tiek sunerimti, įvertinant tai, kad didžioji dalis respondentų yra įgiję aukštąjį išsimokslinimą. Tokiu būdu Lietuva gali netekti ne tik darbingo amžiaus žmonių, bet ir kvalifikuotų specialistų. Iš esmės vertinant tyrimo rezultatus, galima teigti, kad tautinis tapatumas kinta, tai supranta ir respondentai, tačiau to nereikėtų dramatiizuoti, nes kaita, net ir tautinio identiteto, šiuolaikiniame pasaulyje yra neišvengiama.

LITERATŪRA

1. Akstinavičiūtė I., Petraitytė D. Lietuvių tautinės tapatybės simbolinių komponentų konfigūracijos. *Filosofija. Sociologija*. 2007. Nr. 2, p. 14-31.
2. Anteby M., Molnar V. Collective memory meets organizational identity: remembering to forget in a firm's rhetorical history. *Academy of Management Journal*. 2012. Vol.55, No.3, 515-540.
3. Asakavičiūtė V. Tarp Rytų ir Vakarų: tautinio tapatumo problema XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios Lietuvos filosofijoje. *Sud.Repšienė R.Lietuvių tautos tapatybė: tarp realybės ir utopijos*. 2007. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas.
4. Balčius J. Dorovinio lietuvių identiteto prigimtis ir prasmė. 2005. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas.
5. Bash L., Schiller G. N., Blanc S. C. Nations Unbound: Transnational Projects, Postcolonial Predicaments, and Deterritorialized Nation-States. 2005. London, New York.
6. Castells M. Tapatybės galia. 2006. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
7. Čiburienė, J., Guščinskienė, J. Kultūrinės vertybės ir žinių visuomenės vystymasis Lietuvoje. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 2007. Nr. 43. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
8. Čiubrinskas V. Tautinio identiteto antropologinio tyrinėjimo klausimai. *Lietuviškojo identiteto trajektorijos*. 2008. Kaunas: Vytauto Didžiojo leidykla.
9. Daukšas D. Būti lietuviu čia ir ten: migrantų iš Lietuvos Norvegijos atvejais. *Sud.Čiubrinskas V.* 2011. *Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose*. Kaunas: Vytauto Didžiojo leidykla.
10. Deaux K. Social Identity. *Encyclopedia of Women and Gender*. 2001. Vol. 1 (2). Copyright: Academic Press.
11. Katalienė K. Lietuviškos emigracijos problemos ir perspektyvos. *Mokslinė – praktinė konferencija: Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros perspektyvos integracijos į Europos sąjungą kontekste*. *Kolpingo kolegija*. 2006. p. 63-67.
12. Kraimer M.I., Shaffer M.A., Harrison D.A., Ren H. No place like home? An identity strain perspective on repatriante turnover. *Academy of Management Journal*. 2012. Vol.55, No.2, 399-420.
13. Kripienė I. Etninių institucijų vaidmuo socialiniame imigrantų gyvenime: lietuviai Niujorke. *Sud.Čiubrinskas V.* 2011. *Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose*. Kaunas: Vytauto Didžiojo leidykla.

14. Krūkausienė E. State and National Identity. Changes of Identity in Modern Lithuania. *Social studies*, 1996. No. 2, p. 250-261.
15. Kundrotas M. Tauta amžių kelyje. 2009. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
16. Kuznecovienė J. (Ne) lietuviškumo dėmenys: savo/ svetimo ribų braižymas. Lietuviškojo identiteto trajektorijos. 2008b. Kaunas: Vytauto Didžiojo leidykla.
17. Kuznecovienė J. Lietuvių tautinis identitetas: bruožai ir tipai. Lietuviškojo identiteto trajektorijos. 2008a. Kaunas: Vytauto Didžiojo leidykla.
18. Kuznecovienė J. Lietuvių tautinė tapatybė: uždarumas ir atvirumo dėmesys. *Filosofija. Sociologija*. 2007. Nr. 2, p. 1-13.
19. Liubiniene N. „Aš esu lietuvis visada, tik tai galiu turėti kitą pilietybę“: imigrantų iš Lietuvos identiteto dėlionės Šiaurės Airijoje. Sud. Čiubrinskas V. 2011. Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose. Kaunas: Vytauto Didžiojo leidykla.
20. Munck V.C. First, Second and Finally Third Order Understandings of Lithuanian National Identity: an Anthropological Approach. *Identiteto sociologija*. 2007. Vol. 1 (19). p. 51-73.
21. Norvilas A. Tauta, kalba ir tapatybė. 2012. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
22. Pakalniškienė V. Tyrimo ir įvertinimo priemonių patikimumo ir validumo nustatymas. 2012. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. P.143
23. Paulauskas K. Kieno saugumas? Kuri tapatybė? Kritinės saugumo studijos ir Lietuvos užsienio politika. 2010. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
24. Pukėnas, K. Kokybinių duomenų analizė SPSS programa. 2009. Lietuvos kūno kultūros akademija, Kaunas.
25. Repšienė R. Stereotipų galia: lietuviškojo tapatumo horizontai (istorija ir tradicijos). Sud. Repšienė R. Lietuvių tautos tapatybė: tarp realybės ir utopijos. 2007. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas.
26. Schulze H. (2009). From biographical research to cross-cultural competencies in counselling: establishing cross-cultural professionalism in social work. *Tiltai*. 1(46), p. 115- 124.
27. Smith, A.D. 1995. *Nacionalizmas XX amžiuje*. Vilnius: Pradai.
28. Statkus N. Tapatybės politika etniniam konfliktams reguliuoti. 2004. Vilnius: Versus Aureus.
29. Subačius P. Lietuvių tapatybės kalvė. 1999. Vilnius: Aidai.
30. Taljūnaitė M. Lietuvių tautinio tapatumo konstravimas sociologiniuose tyrimuose. *Filosofija. Sociologija*. 2006. Nr. 2, p. 8-17.
31. Tereškinas A. Imigrantai didžiosios Britanijos, Ispanijos ir Norvegijos spaudoje. Sud. Čiubrinskas V. 2011. Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose. Kaunas: Vytauto Didžiojo leidykla.
32. Trinkūnienė I. Lietuvių tapatumas ir jo išlaikymo galimybės. *Filosofija. Sociologija*. 2002. Nr. 1, p. 10 – 16.
33. Vveinhardt J., Žukauskas R. Mobingo specifiškumas: lietuviškojo mentaliteto bruožai. *Management theory and studies for rural business and infrastructure development*. 2010. Nr. 20 (1).
34. Žiliūkaitė R. Vertybiniai pokyčiai Lietuvos visuomenėje: nuo tradicinių link sekuliarių – racionalių vertybių. *Sociologija. Mintis ir veikslas*. 2007. Nr. 1 (19), p. 116-130.

LITHUANIAN IDENTITY CHANGES DURING EMIGRATION

Ligita Šimanskienė*, **Jurgita Paužuolienė****
Klaipėda University

Summary

When we are talking about emigration, we can say that this process can be evaluated in positive (new experience, new market, and understanding new cultures) and negative (lack of work force,

reduced demographical situation in small countries) sides. The progress of science and technologies stimulated social, economic, cultural and political changes and globalization process also has impact on free movement of people- in another word- has impact on emigration. We can see that emigration process in Lithuania still has very large extent. Lithuania is small country, so big emigration has big influence on Lithuania future. It is very important to mention that changes in this field there are not only evaluating lack of work force, but the biggest problem is mentality changes. So discuss and evaluate emigration process is important not only in science, but also and practice.

The article analyzes national Lithuanian identity taking in mind emigration process. It is very important and interesting to evaluate what kind of identity changes see Lithuanian inhabitants who live in Lithuania and abroad. Are there some differences or similarities when they evaluate changes in identity? The research was done and respondents were questioned about national identity when there is emigration process. 532 persons were questioned whom lived in Lithuania and abroad (respondents were questioned from USA, Great Britain, Finland, Malaysia, Norway, Sweden, Portugal). The results show that all respondents see changes in Lithuanian identity. The biggest changes they see that younger Lithuanian (who were born in foreign countries) don't want to speak in Lithuanian, they don't feel identity with Lithuania, traditions. Also there are problems with double citizenship. How were mentioned in one research that possibility to get Lithuanian passport it is more emotional tie with Lithuania neither practical use. The aim of this paper- to do research about Lithuanian identity taking in mind emigration process. The object of study- Lithuanian identity. Used methods- the analysis of scientific articles, questionnaire, SPSS methodology.

Keywords: emigration, identity, nationality, Lithuanian, change.

Ligita Šimanskienė* Klaipėdos universitetas Socialinių mokslų fakultetas Vadybos katedros profesorė, socialinių mokslų daktarė. Mokslinių tyrimų kryptys: organizacinė kultūra, ISA, komandinis darbas, darnus regionų ir organizacijų valdymas.

Ligita Šimanskienė*, Klaipėda University, Faculty of Social Sciences, Department of Management, professor, doctor of social sciences. Research interests: organizational culture, CSR, teamwork, sustainable management of regions and organizations.

Jurgita Paužolienė* Klaipėdos universitetas Socialinių mokslų fakultetas Vadybos katedros asistentė. Mokslinių tyrimų kryptys: įmonių socialinė atsakomybė, organizacinė kultūra

Jurgita Paužolienė*, Klaipėda University, Faculty of Social Sciences, Department of Management, assistant. Research interests: corporate social responsibility, organizational culture